

*Xamraqulova Farida Mamasoliyevna,
Andijan State Institute of foreign languages,
Department of theory and practice of the French language teacher*

COMPARATIVE ASPECTS OF AUXILIARY WORDS IN FRENCH AND UZBEK

Abstract: In this state, words of the auxiliary group of the French and Uzbek languages, belonging to different systems, are compared.

Key words: comparative, auxiliary, semantic meaning, core, time, article, prepositions.

Annotatsiya: Mazkur maqolada turli tizimlarga oid fransuz va o'zbek tillaridagi yordamchi so'z turkumlari qiyosiy tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: qiyosiy, yordamchi, semantik ma'no, rod, zamon, artikllar, predloglar..

Аннотация: В данной статье сравниваются французские и узбекские вспомогательные группы слов, относящиеся к разным системам.

Ключевые слова: сравнительный, вспомогательный, смысловое значение, стержень, время, артикль, предлоги.

Xorijiy davlatlar bilan madaniy munosabatlar rivojlanib borayotgan bir vaqtda qiyosiy masalalarni ilmiy asosda tadqiq qilish, qiyosiy qimmatini va saviyasi ta'minlovchi omillarni belgilash muhim ahamiyat kasb etadi.

Professor A.A. Abduazizov aytganidek, "til dalillarini ongli ravishda o'zlashtirish, nazariy bilimlar ustida ongli ravishda ilmiy tadqiqotlar olib borish ham o'z ona tilimizni, ham xorijiy tillarni amaliy o'rganishda katta yordam beradi" [3.25].

Fransuz tilidagi so'zlar o'z xususiyatlariga ko'ra ma'lum so'z turkumlariga bo'linadi. So'zlarning biror turkumga mansubligini aniqlashda, birinchi navbatda, ularning ma'no xususiyati hisobga olinadi. Masalan: un livre, un cheval, la route, kabi so'zlar predmet yoki predmetlik tushunchasini; blanc, rouge, grand, serieux singari so'zlar predmetlarning belgisini, rangini, shaklini, harakterini; aller, prendre, travailler, etre so'zlari esa predmetning harakatini yoki holatini anglatadi.

Ikkinchi navbatda, ularning morfologik xususiyatiga e'tibor beriladi (so'zlarning rod va son, zamon, mayl, daraja, shaxs – son kabi formalariga ega bo'lishi). Uchinchidan, so'zlarni turkumlarga ajratishda ularning gapda qanday sintaktik vazifada kelishiga ham qaraladi. Masalan, predmetni anglatuvchi so'zlar gapda ko'pincha ega, to'ldiruvchi vazifasini, harakatni bildiruvchi so'zlar esa kesim vazifasini bajaradi [2.10].

Yordamchi so'zlar:

- 1) Artikllar (les articles),
- 2) Predloglar (les prepositions),
- 3) Bog'lovchilar (les conjonctions),
- 4) Undov so'zlar (les interjections)

Yuqorida ko'rsatilgan so'zlar tasnifi har doim qat'iy emasdir. Ayrim mustaqil ma'noga ega bo'lgan so'zlar ba'zan yordamchi so'zlarga aylanishi mumkin. Masalan: il vient (mustaqil so'z) à temps. Il vient (yordamchi so'z) d'arriver.

Yordamchi so'zlardan biri les conjonctions – bog'lovchilardir. Bog'lovchilar mustaqil gaplarni bir-biriga bog'lashda qo'llaniladi. Bog'lovchilar sodda va qo'shma shakllarga ega:

- et – va (Je prendrai ce livre et je le lirai etc.)
- ou – yoki (Je viendrais vous voir ou vous m'écrirez etc.)
- que - ...ni (Il nous dit que Pierre partira ce soir etc.)

- si – agar (Si tu reviens à temps je serai content etc.)
- ni – ham (Ni l'un, ni l'autre n'est pas venu etc.)
- quand – qachonki (Je vous suivrai quand même vous me diriez de rester ici etc.)
- parce que – chunki (Elle a reçu une bonne note parce qu'elle avait travaillé pendant toute l'année etc.)
- tandis que – shu paytda (Tandis que le père lisait le journal nous l'écoutions)
- avant que – avvalo (Aérez la classe avant que le professeur y entre etc.)
- aussitôt que – ...gach (Aussitôt que la leçon est terminée les élèves sont sortis de la classe etc.)
- jusqu'à ce que - ...gacha (Attendez-moi jusqu'à ce que je revienne etc.)

Fransuz tilida kelishik bo'lmaganligi sababli, ular o'rnida predloglar qo'llanib, so'zlarni bir-biriga bog'lashda katta ahamiyatga ega.

Ko'p qo'llanadigan predloglardan namunalar:

- à - ...da, ga (Je suis à l'école; je vais à l'école etc.)
- de - ...dan (Je sors de la salle. Le livre de mon ami etc.)
- dans - ...da, dan (Il entre dans la salle. Il viendra dans 2 jours)
- avec - ...bilan (Il écrit avec un stylo etc.)
- pour - ...uchun (La mère achète des cadeaux pour ses enfants)
- depuis - ...dan beri (Il est malade depuis deux jours etc.)
- avant - ...oldin (Il est arrivé avant nous etc.)
- après - ...so'ng, keyin (Après la leçon il reste à la bibliothèque etc.)
- sans - ...siz (Il a écrit sans fautes etc.)
- chez - ...ga, da (Il viendra chez nous etc.)
- en - ...da (En automne on cueille le coton etc.)
- parmi - orasida, ichida (Parmi ces romans je prends celui-ci etc.)
- pendant - davomida (Il a plu pendant toute la nuit etc.)
- par - ...dan, tomonidan (Cette composition a été écrite par les étudiants)
- entre - o'rtasida, orasida (Les relations entre de ces pays se développent)
- à l'aide de – yordamida (A l'aide de quoi as-tu traduit ce texte? etc.)
- à partir de - ...dan boshlab (À partir d'aujourd'hui etc.)
- jusqu'à - ...gacha (Aujourd'hui nous travaillons jusqu'à deux heures)
- au cours de – davomida (Au cours de la dernière semaine nous avons beaucoup travaillé etc.)
- Près de – oldida (Il t'attend près de l'institut etc.)

Atoqli fransuz yozuvchisi Anri Barbusse "Til – bu butun bir hayotdir," – deb yozgan edi. Darhaqiqat, til butun bir hayot bo'lib, odamlar bilgan, ko'rgan, o'ylaganlarini va qilayotgan ishlarini so'z orqali ifoda etadi [4.10]. Mashhur nemis olimi Gyote shunday degan edi: "Kimki chet tilini bilmasa, u o'z ona tilisini ham bilmaydi" [5.55.]. Bu fikrdan shunday xulosaga kelish mumkinki, chet tilini o'rganishda qiyosiy tipologiyaning ahamiyati juda muhim.

Ma'lumki, xorijiy tillarni o'rganayotgan talabalar, til fonetikasi, morfologiyasi va sintaksisini puxta bilishi kerak. Ayniqsa bunda o'z ona tilisi bilan qiyoslab o'rgansa, til qonuniyatlari mukammalroq o'zlashtiriladi.

Mazkur maqolada fransuz va o'zbek tillaridagi yordamchi so'z turkumlarini qiyosiy o'rganishga harakat qildik. Bizga tipologiya fanidan ma'lumki, jahondagi mavjud tillarda umumiy va xususiy alomatlar kuzatiladi [6.8]. Til hodisalari o'rtasida qardosh yoki qardosh emasligidan qat'i nazar, o'xshash va no'xshash tomonlari mavjuddir.

Shuningdek, yordamchi so'z turkumlarida ham barcha tillarga xos bo'lgan universal qonuniyatlar mavjud. Qiyoslanayotgan har ikki tilda ham so'z turkumlari deb ataladigan so'zlarning leksik-grammatik guruhlari dunyo tillarining tipologik universalialariga kiradi.

Biroq hozirgi zamon adabiy rus tili grammatikasida soʻz turkumlari taʼrifi L.V. Sherbaning nazariyasidan, yaʼni uchta asosiy mezonlardan kelib chiqadi. Fransuz va rus tillarida soʻzlarni turkumlarga ajratish mezonlari darajasining grammatikachilar tomonidan turlicha tushunilishi, birinchi navbatda, soʻz turkumlarining tillarda har xil ifodalanishi bilan belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Gʻ.Vohidov Oʻzbek tilining izohli lugʻati T., Oʻqituvchi 1981.
2. Rustamov A. Oʻzbek tili frazeologik lugʻati T., Oʻqituvchi 1972.
3. Raymond Grevisse, Maurice Grevisse: Le bon usage: grammaire française avec des remarques sur la langue française d'aujourd'hui. De Boeck, Paris, 2011, 1656p.
4. Le Petit Robert: Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française: 2024. Ed. Paul Robert, 2015, 3701p.
5. René Leclercq, Maxime Lamotte: Cours de grammaire française. 2nd ed. Editions Nathan, Paris, 2009, 248p.